Персіваль Форд і сам не розумів до ладу, для чого, власне, він сюди прийшов. Він не танцював. Щоб військові так уже припадали йому до вподоби — то й ні. Однак він знав їх усіх, що саме кружляли в легкому танці по широкій терасі на узбережжі, — знав офіцерів у білих накрохмалених уніформах, вбраних у біле та чорне цивільних, жінок із голими плечима й руками. Одбувши два роки в Гонолулу, двадцятий полк вирушав до Аляски, на свій новий постій, отже Персіваль Форд, визначна особа на островах, хоч-не-хоч мусив знати офіцерів та їхніх ланок.

Тільки ж від знайомства і до прихильності не рівчак переступити. Полкові дами трошки його відстрашували. Бо вони багато чим різнилися від жінок, що були йому найбільше до душі, — як от літні матрони, старі панни, панянки в окулярах та всі оті вельми поважні персони різного віку, яких йому випадало бачити в церкві, в бібліотеці та в комісії у справах дитячого садка, де вони боязко підходили до нього по пораду або по яку пожертву. Шанувало його те жіноцтво за великий розум, неабиякий достаток і високе місце серед гавайського купецтва. Тож він зовсім їх не боявся. їхня стать не лізла на очі. Саме це. Поїш мали в собі щось інше чи то щось вище од показної вульгарності життя. Він був бридливий і сам це визнавав; тим-то голорукі та голоплечі, жваві й визивно жіночні полкові дами, що сміливо дивились у вічі, неприємно його вражали.

Не краще ставився він і до військових, що життя сприймали легковажно, пиячили, курили, лаялись та чванилися своїм тілом не менш безсоромно, аніж їхні жінки. Пін завше ніяковів, опиняючись серед офіцерів. їх теж, бачилось, бентежила йото присутність. Та він відчував, що вони з нього кепкують подумки, жаліють його чи то просто терплять. Попри те, самим тільки спілкуванням з ним вони, здавалося, хотіли підкреслити в ньому брак їм притаманного, привернути увагу до того чогось, на що він, власне, не спромагався. І хвала богові, що не спромагався. Так, вони були такі самісінькі, як і їхні жінки.

І справді, у жіноцтва Персіваль Форд заживав не більше ласки, ніж у чоловіків. Найперший погляд на нього виповідав усю тому причину. Здоровий він був на диво, ніколи не знав, що то є хворіти чи бодай трохи слабувати; а все ж йому не вистачало жвавості. То був якийсь, так би мовити, ущербний організм. Ніяка бурхлива кров не живила це довгасте вузьке обличчя, тонкі губи, запалі щоки й маленькі гострі очі. Про пісний грунт свідчило і волосся — попелясте, рівне й рідке, а так само й тонкий, з делікатними рисами, трохи дзьобуватий ніс. Багато чого в житті позбавила його ріденька та кров, в одному лише дозволяючи не додержувати міри — в справедливості. Довго й болісно міркував він щоразу, як його найкраще повестися: без справедливості він так само не міг обійтися, як простіший смертний без любові — своєї до когось чи то чиєїсь до себе.

Він сидів під деревами альгароба між терасою та берегом. Обвівши поглядом пари в танці, він одвернувся й задивився на море ген через тихий приплив — туди, де низько на небосхилі палахкотів Південний Хрест. Його дратували оголені жіночі руки та плечі. Якби він мав дочку, то нізащо б їй цього не дозволив. Але таке припущення було чистісінькою абстракцією. При цій думці перед його уявою не поставала доччина постать. Він ніяк не міг уявити собі дочки з плечима та руками. Лише всміхнувшись, він натомість подумав про можливість одруження десь там, у майбутньому. Мав він тридцять п’ять років, але, ще не зазнавши кохання, вбачав у ньому саме тваринне і аж ніяк не романтичне. Одружитися може кожен дурень. Женяться японські та китайські кулі, що працюють на цукрових чи то рисових плантаціях, — женяться неодмінно при першій-ліпшій нагоді. Бо ж вони стоять так низько на щаблі життя і їм більше нічого не зостається робити. Вони чисто, як оці військові зі своїми жінками. А ось у ньому було щось інше, шляхетніше. Він відрізнявся від них — геть від усіх. Він пишався, що вийшов саме такий. І що з’явився він на світ не внаслідок якогось там нікчемного шлюбу з любові. Дало йому життя високе поєднання обов’язку із відданістю справі. Його батько одружився не з любові. Нестямне кохання жодного разу не порушило рівноваги Айзека Форда. Відгукнувшись на заклик піти до поган — навчати їх слова божого, — він

не мав ні думки, ані бажання брати шлюб. В цьому батько й син були подібні. Але місіонерська рада ощадність мала над усе. З новоанглійською практичністю[1] вона все зважила, обмислила і прийшла до висновку, що жонаті місіонери коштують дешевше й виконують свої обов’язки краще. Тим-то й звеліла рада Айзекові Форду женитися. До того ж вона й жінку йому знайшла — таку саму щиру душу, що недбала про одруження і тільки й мала на меті справу божу поміж поганами. Вперше вони побачились у Бостоні. Рада їх звела докупи, влаштувала все, і не минуло й тижня, як вони побралися й вирушили в далеку дорогу навколо мису Горн.

Персіваль Форд пишався тим, що народився від такого подружжя. Отож, бувши високого коліна, він вважав себе за аристократа духом. Пишався він і своїм батьком, аж трохи не обожнював його. Постать непохитного, суворого Айзека Форда наклала ніби вогняне тавро на синову пиху. На письмовому столі у сина стояла мініатюра з цього войовника господнього. У спальні висів портрет Айзека, намальований ще коли той був прем’єр-міністром за монархії[2]. Не те щоб Айзек Форд ганявся за визначним становищем та багатством, але бувши прем’єр-міністром, а опісля банкіром, він міг більше прислужитись місіонерській справі. Німці, англійці та й увесь купецький люд насміхалися з Айзека Форда і прозвали його комерсантом-душпастирем, одначе він, Персіваль Форд, Айзеків син, знав дещо й інше. Коли тубільці, раптово позбувшись своєї феодальної системи і не маючи найменшого уявлення про суть і значення земельної власності, запівдарма спускали свої просторі володіння, Айзек Форд став між Зграєю перекупників та їхньою здобиччю й підбив під свою руку величезні родючі лани. Отож не диво, що в торговельних колах не полюбляли згадки про нього. Тільки ж він ніколи не зараховував цих неозорих маєтностей до своєї власності. Він вважав себе лише за управителя божого. Прибутки йшли на будівництво шкіл, шпиталів та церков. Не його в тім вина, що цукор, який був раптом подешевшав, підскочив у ціні на сорок відсотків, а банк, який він заснував, процвів буйним цвітом на залізничних акціях, та що, попри все те, п’ятдесят тисяч акрів пасовиськ на Оаху, куплені по доларові за акр, давали кожен що півтора року по вісім тонн цукру. Що не кажи, а Айзек

Форд був воістину герой, гідний, на думку Персіваля Форда, стати поруч зі статуєю Камегамеги I, що проти будинку суду. Айзек Форд помер, але він, його син, провадив далі почату добру справу, хоч, може, й не так уміло, та зате принаймні так само неухильно.

Він знову перевів погляд на терасу. Яка різниця — питався він подумки — між безсоромними танцями закосичених травою й квітами тубілок і танцями декольтованих жінок його раси? Чи є тут якась істотна різниця? Чи, може, нема, а тільки й того, що одні з них білі? Саме коли він розв’язував цю проблему, чиясь рука лягла йому на плече.

— Здорові, Форде! Що це ви тут поробляєте? Так наче в свято, еге ж?

— Намагаюсь поблажливо ставитись до того, що бачу, докторе Кеннеді, — поважно відказав Персіваль Форд. — Сядете?

Доктор Кеннеді сів і голосно плеснув у долоні. На поклик миттю з’явився вбраний у біле служник-японець.

Кеннеді замовив шотландського віскі з содовою, а потім звернувся до Форда:

— Само собою, вам я не пропоную.

— Але я теж чогось вип’ю, — рішуче заявив Форд.

Доктор здивовано поглянув на нього; служник чекав.

— Хлопче, лимонаду, будь ласка.

Доктор зареготав од щирого серця, ніби з дотепу на свою адресу, і глянув на музик, що розташувались під деревом гау.

— Чи ти ба! — озвався він. — Та я це оркестр "Алога"[3]! А я думав, що вівторками вони грають у Гавайському готелі. Видно, там глека розбили.

Він зупинив погляд на тому, хто грав на гітарі й співав гавайської пісні в супроводі оркестра. Поки він дивився на співця, лице йому спохмурніло; воно все ще було похмуре, коли він обернувся до свого співбесідника:

— Слухайте-но, Форде, чи не час би вам дати спокій Джо Гарлендові? От ви виступаєте проти наміру посередницької комісії послати його в Штати; я давно вже хочу поговорити з вами про цю справу. Вам, здається, треба б тільки радіти, що трапляється можливість витурити його звідси. Для вас це чудова нагода припинити оті свої переслідування.

— Переслідування? — Персіваль Форд запитливо звів брови.

— Називайте це, як вам завгодно, — провадив далі Кеннеді. — Ось уже стільки років ви ганяєте цього бідолаху. Але ж не він у тому винен. Навіть ви з цим погодитесь.

— Не він винен? — Персіваль Форд стис на мить свої тонкі губи. — Джо Гарленд — розпусник, ледащо. Він завжди був недбалець і гульвіса.

— Однак це ще не причина, щоб так його напастувати. Я стежив за вами від самого початку. Коли ви повернулися з коледжу й застали Джо, що працював наймитом па плантації, ви його вигнали в першу чергу. Особисто маючи мільйони, ви позбавили його отих злиденних шістдесяти доларів у місяць.

— Ба й зовсім не в першу чергу, — помірковано заперечив Персіваль Форд; він звик говорити таким тоном па зборах комісії. — Я його

застерігав. Управитель казав, що працює він сумлінно. З цього боку я не мав нічого йому закинути. Тільки ж що він витворяв у вільні години? Він зводив унівець мої заходи швидше, ніж я встигав їх здійснювати. Що путящого могло вийти з вечірніх та недільних шкіл, із класів шиття, коли вечорами з’являвся Джо Гарленд, безперестану бринькаючи на своїй клятій гітарі та укулеле, добряче напідпитку, ще й витанцьовуючи гулу[4]? Я не забуду ніколи, як після першого застережений я заскочив його там унизу коло хатин. Був вечір. Ще зоддалік почув я гулу, а коли підійшов ближче, то побачив, як у місячнім сяйві безсоромно танцюють дівчата, — ті самі, що їх я з такими труднощами привчав до чесного та порядного життя. Три з-поміж них, пам’ятаю, тільки-но скінчили місіонерську школу. Звісно, я звільнив Джо Гарленда. Те саме сталось і в Гіло. Казали, буцімто я втручаюсь не в свого справу, переконуючи Мейсона й Фітча, щоб його звільнили. Але про це мене просили місіонери. Ганебним прикладом він занепащав усю їхню справу.

— А опісля, щойно він влаштувався на залізниці, — власній вашій залізниці, — його звільнено й зовсім без причини, — зачіпливо сказав Кеннеді.

— Отже й не так, — хутко відповів гой. — Я викликав його до себе в контору й балакав з ним півгодини.

— Ви його звільнили за непридатність?

— Помиляєтесь. За неморальність.

Доктор Кеннеді скрипуче зареготав.

— А хто в біса уповноважив вас бути за суддю й за присяжного? Хіба володіння землею дає вам право контролю над безсмертними душами тих, хто на нас працює? От я у вас за лікаря. Чи ж не збираєтесь ви поставити мене взавтра перед вибором: відмовитися або від віскі з содовою, або від вашого покровительства? Ні, Форде, надто вже

поважно ви ставитесь до життя. Пам’ятаєте, як Джо вскочив у халепу з контрабандою (він тоді ще у вас не працював) і написав вам цидулку, просячи заплатити за нього штраф? Ви й пальцем не ворухнули, і він одробив своїх шість місяців на рифі. Отже, зауважте собі, — тоді ви кинули Джо Гарленда напризволяще. Ви його притоптали, і то жорстоко. Я й досі не забув, як ви вперше прийшли до школи, — ми мешкали в пансіоні, а ви приходили з дому, — і вас належалося висвятити. Кожен новак, як ви, певне, пам’ятаєте, мав тричі пірнути в басейн. Але ви не одважились: запевняли, що не вмієте плавати. Ви перелякалися, почали верещати...

— Так, я це пам’ятаю, — спроквола одмовив Персіваль Форд. — Я злякався. І збрехав. Бо плавати я вмів... Просто я злякався.

— А пам’ятаєте, хто вас відстоював? Хто брехав разом з вами, завзятіше навіть од вас, і присягався, що ви не вмієте плавати? Хто скочив до басейну і витяг вас, коли ви перший раз пірнули, і кого хлопці мало не втопили, коли розшолопали, що ви таки вмієте плавати?

— Звісно, пам’ятаю, — холодним тоном відповів Форд. — Але шляхетний вчинок у дитинстві — не спокута за подальше розпусне життя.

— А він ніколи не вчиняв вам кривди — тобто особисто, безпосередньо вам?

— Ні, — відказав Персіваль Форд. — Саме це і захищав мене од будь-яких закидів. Особистої неприязні я до нього не маю. Він — нікчемний чоловік, от і все. І життя провадить нікчемне...

— Інакше кажучи, він не одної з вами думки про те, як треба жити, — урвав його лікар.

— Хай буде, як ви кажете. Та не в словах річ. Він нероба...

— І небезпідставно, — знов перебив той, — коли врахувати, скільки разів ви позбавляли його праці.

— Він розпусник...

— Е, годі, Форде! Облиште цей повсякчасний приспівок. Ви — новоанглієць; Джо Гарленд — напівканак. Кров у вас ледь тепла, а в нього — гаряча. Він дивиться на життя так, а ви — інак. Він іде крізь життя сміючись, танцюючи, виспівуючи, щиро й безкорисливо, мов те дитя; і всі — йому друзі. А ви скидаєтесь на молитовне колесо, що котиться собі помалу; ваші друзі — праведники, тобто ті, хто погоджується з вашим розумінням праведності. А як направду, то й хтозна. Ви живете ніби той пустельник. А Джо Гарленд — як щирий друзяка. Хто бере більше від життя? Кожен, бачте, має від життя свою платню. Якщо платня мізерна, то ми кидаємо роботу, яка, повірте, є свідомим самогубством. Джо Гарленд помер би з голоду на платні, яку дістаєте від життя ви. Його, треба вам знати, викроєно на зовсім інший кшталт. Так само й ви померли б з голоду, дістаючи його заплату — пісні, кохання...

— Хтивість, даруйте на слові, — вкинув Персіваль Форд.

Доктор Кеннеді всміхнувся:

— Для вас кохання — це книжне слово з семи літер, та й годі. Що таке справжнє кохання, жагуче й ніжне, — ви не знаєте. Якщо вже бог сотворив вас і мене, чоловіків та жінок, то й кохання, повірте, він теж сотворив. Та вернімось до початку нашої розмови. Час вам уже кинути переслідувати Джо Гарленда. Негожа й ниця то для вас річ! Ви повинні стати йому до помочі!

— Чом же то я, а не ви? — одказав на те Форд. —Чому ви йому не допомагаєте?

— Допомагаю. І ось навіть зараз допомагаю: силкуюся вмовити вас, щоб ви не звели нанівець наміру посередницької комісії. То я напитав тоді для нього роботи в Гіло у Мейсона й Фітча. Разів шість я влаштовував його на роботу, і ви щоразу його проганяли. Гаразд, годі про це, тільки майте на увазі одне, — почути деякі одверті слова вам не зашкодить: це нечесно —чужу провину складати на Джо Гарленда. Ви й самі знаєте, що вам менш, як

кому, личить це робити. Слухайте-но, чоловіче, адже це негарно й просто таки неподобно.

— Я не розумію вас, — озвався Персіваль Форд. — Ви висуваєте переді мною якусь заплутану теорію спадковості й особистої безвідповідальності. Тільки ж яка це теорія, коли Джо Гарленд геть звільняється од відповідальності за свої ганебні вчинки, а натомість за них мушу відповідати я — і то більше, ніж будь-хто, ба навіть ніж сам Джо Гарленд? Оцього я аж ніяк не збагну.

— Гадаю, що ви не розумієте мене через делікатність або упередженість, — відрубав доктор Кеннеді. — Про людське око можна мовчки нехтувати деякими обставинами, але треба й міру знати.

— Скажіть, будь ласка, чим саме я нехтую?

Доктор Кеннеді розгнівався. Його лице запалилось дужче, ніж од випитого віскі з содовою, і він відповів:

— Тим, хто народився від вашого батька.

— Що ви, власне, маєте на увазі?

— Отуди к бісу! Якого ж вам ще треба докладнішого пояснення. Що ж, гаразд, коли вже вам так хочеться: сином Айзека Форда... Джо Гарлендом... вашим братом.

Персіваль Форд ані поворухнувся, і тільки вид його виказував приголомшення й досаду водночас. Кеннеді пильно придивлявся до нього, але в міру того як звільна спливали хвилини, його стало охоплювати збентеження й навіть переляк.

— Мій боже! — врешті вигукнув він. — Невже ви цього не знали?

Ніби у відповідь на його слова щоки в Персіваля Форда посіріли.

— Це страшний жарт, — насилу видушив він. — Страшний жарт!

Лікар уже трохи опанував себе.

— Всі це знають, — мовив він. — Я думав, що й ви знаєте. Коли ж ні, то час уже вам довідатись, і я радий нагоді скинути полуду з ваших очей. Джо Гарленд і ви — брати, зведені брати.

— Брехня! — скрикнув Форд. — Щось ви таке кажете... Мати Джо Гарленда — Еліза Куніліо (доктор Кеннеді кивнув). Я її дуже добре пам’ятаю. Вона розводила качок і мала шматок землі, засадженої таро. Його батько — Джозеф Гарленд, тутешній заробітчанин (доктор Кеннеді похитав головою). Він помер років два-три тому.

Раз у раз напивався. Звідси й розпусність Джо. От і маєте приклад спадковості!

— То вам ніхто про це не казав? — перегодом озвався, все ще дивуючись, Кеннеді.

— Докторе Кеннеді, ви відкрили мені жахливу річ. Я не можу цього пустити повз вуха. Ви мусите довести або... або...

— Доведіть собі самі. Поверніться й гляньте на нього! Ви його бачите в профіль. Гляньте на його ніс. Ніс Айзека Форда. Ваш — то вже не така вдала копія. Так от. Роздивіться-но добре. Маєте всі до одної риси, хіба тільки трохи грубші.

Персіваль Форд придивлявся до напівканака, що грав під деревом гау, і — немовби його осяяло — йому здалося, ніби він дивиться на свою власну примару. Не могло бути жодного сумніву: схожість проступала риса за рисою. Тільки скорше він сам був примарою отого, другого — м’язистого, міцно збудованого чоловіка. І його власні риси, і риси того чоловіка кожна по-своєму нагадували Айзека Форда. І не сказав йому ніхто! Він знав кожну лінію обличчя Айзека Форда. Перед його внутрішнім поглядом пропливали батькові мініатюри, портрети й фотографії; і тут і там на обличчі, в яке вдивлявся, він зауважував то чітку, то ледь-ледь помітну схожість. Хіба тільки нечистий міг відтворити суворі риси Айзека Форда на цьому розпусному й любосному обличчі! Один раз той повернувся лицем, і Персівалеві Фордові на якусь мить привиділось, ніби то вже не Джо Гарленд стоїть перед очима, а покійний батько.

— Нема нічого дивного, — насилу розчув він голос Кеннеді. — За давніх часів тут усе було переплутане. Ви самі знаєте. Все життя, либонь, те помічали. Моряки одружувалися з королевами, й від того родилися на світ божий принцеси й таке інше. На островах то було звичайне явище.

— Так то так, але ж мій батько... — урвав його Персіваль Форд.

— Самі бачите... — знизав плечима Кеннеді. — Космічна притягальна сила та п’янкий життєвий чад. Старий Айзек Форд був суворий і таке інше, але я знаю, що цього ніхто не годен пояснити, а надто самому собі. Він це розумів не краще, ніж розумієте ви. П’янкий життєвий чад — і край. І запам’ятайте собі, Форде, одно: у старого Айзека Форда був згусток буйної крові, і Джо Гарленд успадкував її до останньої краплі — успадкував і той п’янкий чад життя, і космічну притягальну силу, тоді як

ви забрали всю аскетичну кров старого Айзека. Отже, й не личить вам важким духом дихати на Джо Гарленда тільки через те, що ви холодної вдачі, поміркований та дисциплінований. А коли Джо Гарленд часом і зводить унівець вашу працю, то нагадуйте собі, що ви і він — це тільки старий Айзек Форд, який одною рукою руйнує те, що творить другою. Ви, скажімо, — його права рука, а Джо Гарленд — ліва.

Персіваль Форд на те нічого не відповів, і доктор Кеннеді теж мовчав, допиваючи віскі з содовою. Неподалік на дорозі владно засигналив автомобіль.

— А ось і машина, — мовив Кеннеді, підводячись. — Час у дорогу. Шкода мені, що я порушив ваш спокій, але водночас я тому дуже радий. Одного не забудьте: згусток буйної крові Айзека Форда був навдивовижу малий, і його до останньої краплі успадкував Джо Гарленд. І ще запам’ятайте: коли вас ображає батькова ліва рука, не відтинайте її. А Джо до того ж гарний хлопець. Сказати по щирості, коли б мені довелося вибирати собі товариша з-поміж вас двох, з яким жити на безлюдному острові, — я вибрав би Джо.

Довкола на траві бавились та бігали босоногі дітлахи, але Персіваль Форд їх не бачив. Він дивився невідривно на співака під деревом гау. Він пересів навіть ближче.

Накульгуючи та волочачи по-старечому ноги, повз нього пройшов один із місцевих службовців, що прожив сорок літ на Гаваях. Персіваль Форд його підкликав, і клерк шанобливо наблизився, дивуючись, що Персіваль Форд звернув на нього увагу.

— Джоне, — почав Форд, — мені хочеться про дещо вас поспитати. Сідайте-но.

Службовець, приголомшений такою несподіваною честю, незграбно сів. Він подивився, кліпаючи очима, на Форда й пробурмотів:

— Будь ласка, сер; дуже вам вдячний.

— Джоне, хто, власне, такий Джо Гарленд?

Службовець витріщився на нього, закліпав очима, відкашлявся й нічого не відповів.

— Кажіть-бо, — напосідав Персіваль Форд. — Хто він такий?

— Ви жартуєте з мене, сер, — пробелькотів старий.

— Я питаю вас цілком серйозно.

Службовець відсунувся од нього далі.

— Та невже ж ви не знаєте? — запитав він, і в цьому запитанні була вже відповідь.

— Я хочу знати.

— Але ж... Таж він... — Джон затнувся й став безпорадно озиратися. — Може б, ви краще поспитали в кого іншого? Всяк думає, що ви знаєте. Ми завжди думали...

— Так, так, кажіть далі!

— Ми завжди думали, що саме через це у вас на нього зазлість.

Фотографії й мініатюри Айзека Форда купчилися в голові його сина, а привиди батька, здавалося, витали довкола нього в повітрі.

— На добраніч, сер, — почув він службовців голос; старий пошкандибав собі геть.

— Джонс! — уривчасто гукнув Форд.

Джон вернувся й спинився проти нього, кліпаючи очима та нервово облизуючи губи.

— Таж ви ще нічого мені не сказали!

— Про Джо Гарленда?

— Еге ж, про Джо Гарленда. Хто він такий?

— Скажу, сер, хоч не мені вам це казати, — він ваш брат.

— Дякую вам, Джоне. На добраніч.

— То ви й справді не знали? — поспитав старий. Тепер, як найстрашніше минулось, він був не від того, щоб трошки загаятись.

— Дякую вам, Джоне. На добраніч, — почулося у відповідь.

— Так, так, сер. Дуже вам вдячний, сер. А воно щось ніби на дощик заводиться. На добраніч, сер.

З усіяного зорями й залитого місячним сяйвом чистого неба накрапав дощик, такий дрібненький та рідкий, мовби якийсь випар. Ніхто не звертав на нього жодної уваги; дітлахи, як і перше, граючись, бігали по траві, вистрибували по піску. Та й дощ за кілька хвилин перестав. З південного сходу проступила чорною плямою Діамантова Голова, чітко вирізняючись своєю кратеруватою верхівкою на зоряному тлі. Приплив, спросоння час од часу перекочуючись через пісок, докидав піну до трави, а ген далі маячіли чорні крапки — плавці, що купалися при місяці. Голоси співаків, які виконували вальс, стихли, і серед тиші, звідкілясь із-за дерев, прилинув жіночий сміх, що бринів зойком

кохання. Персіваль Форд здригнувся і пригадав слова Кеннеді. При березі, коло витягнених на пісок човнів, порозлягалися канаки в розімлілих позах поїдачів лотосу; жінки були в білих галопу, а на плечі одної з жінок спочивала темна голова стерника. Ще далі, там, де біля входу до лагуни ширшала піскова смуга, завидніли поруч дві постаті — чоловіча й жіноча. Коли вони наблизились до освітленої тераси, Форд помітив, як жіноча рука ковзнула вниз і одвела руку, що оповивала її стан. Вони зрівнялися з ним, і Персіваль Форд уклонився знайомому капітанові та майоровій доньці. П’янкий життєвий чад — ось у чому суть. Багатозначний вислів! І знову під альгаробовими деревами пролунав жіночий сміх — зойк кохання. Повз Фордів стілець нянька-японка повела спати босоноге дитинча, сварячи його дорогою. Лагідно й ніжно затягли співаки гавайської пісні про кохання, а офіцери та жінки, оповивши одне одного руками, закружляли в легкому танці на терасі. Під альгаробовими деревами знову засміялася жінка.

Але все це викликало у Персіваля Форда саме тільки роздратування. Його дратував закоханий сміх жінки, голова стерника, що спочивала на білому голоку, пари, що прогулювалися берегом, офіцери й жінки, що танцювали, співці, що співали про кохання, і його брат, що виспівував з ними під деревом гау. Але найгірше допікала йому ота жінка з її сміхом. У нього стали виникати цікаві думки. Він був син Айзека Форда, тож те, що сталося з Айзеком Фордом, могло статись і з ним. На цю думку ледь помітна барва проступила у нього на обличчі і його пройняло нестерпне почуття сорому. Форда не на жарт лякало те, що було в його крові. Виглядало так, наче він несподівано довідався, що його батько був хворий на проказу і що його кров теж затруєна тією жахливою хворобою. Айзек Форд, суворий войовник господній, — старий облудник! Чи ж є яка різниця між ним та першим-ліпшим осельцем? Храм гордощів, від Персіваля Форда побудований, обертався в руїни у нього на очах.

Спливав час, військові сміялись і танцювали, тубільні музики вигравали, а Персіваль Форд усе мучився над приголомшливою проблемою, що так несподівано постала перед ним. Він сперся ліктями

на стіл, голову схилив на руки і тихо молився, збоку скидаючись на просто стомлену людину. Під час перерви між танцями до нього підходили військові, жінки й цивільні, проказували належні слова, а щойно вони верталися на терасу, як вій знову заходжувався зв’язувати раптом перервані нитки думок та снувати їх далі.

Він завзявся наново стулити розбитий ідеал Айзека Форда, і за цемент йому правила хитра й тонка логіка. Такий-от цемент себелюбці виготовляють у своїх мозкових лабораторіях, і тепер він став йому в пригоді. Айзека Форда виліплено з іншого, кращого матеріалу, ніж навколишніх його, то вже річ певна; і все-таки старий Айзек ще тільки-но розвивався, тоді як він, Персіваль Форд, розвинувся остаточно. Довівши це, він реабілітував свого батька, а водночас і себе поставив на недосяжну височінь. Його жалюгідне, дрібненьке "я" набуло велетенських розмірів. Він доріс до того, що вже міг прощати ближніх. На цю думку його аж кинуло в жар. З Айзека Форда була велика людина, але він, Персіваль, піднісся ще вище за батька, бо може простити Айзека Форда, ба навіть знов поставити його у найсвятішому кутку своєї пам’яті, хоч це місце вже й не таке святе, як перше було. І він вітав Айзека Форда, що той не зважив на наслідки єдиного свого збочення з прямої дороги. Чудово! Він, Персіваль Форд, теж на те не зважатиме.

Танці скінчилися. Музики дограли "Алога Ое" й почали збиратись додому. Персіваль Форд ляснув у долоні, кличучи служника-японця.

— Скажи он тому чоловікові, що я хочу його бачити, — мовив вій, показуючи на Джо Гарленда. — Нехай він зараз сюди підійде.

Джо Гарленд підійшов і шанобливо спинився за кілька кроків од нього, нервово перебираючи струни на гітарі, яку й досі тримав. Персіваль Форд не попросив його сісти.

— Ви — мій брат, — сказав він.

— Таж це всяк знає, — відповів той з подивом у голосі.

— Еге ж, так мені сказано, — непривітно мовив далі Персіваль Форд. — Але я не знав цього до сьогоднішнього вечора.

Запала мовчанка. Зведений брат зніяковіло вичікував, а Персіваль Форд не кваплячись обмірковував, що казати далі.

— Пам’ятаєте, як я вперше прийшов до школи, а мене хлопчаки скупали в басейні? — запитав він. — Через що ви заступилися за мене?

Зведений брат тільки соромливо усміхнувся.

— Через те, що ви знали? — запитав Форд.

— Еге ж, через те.

— Але я цього не знав, — так само непривітно провадив далі Персіваль Форд.

— Еге ж, — озвався Джо Гарленд.

Знову запала мовчанка. Служники почали гасити світло на терасі.

— Тепер... ви знаєте, — просто сказав брат.

Персіваль Форд насупився. А тоді замислено подивився

на Джо Гарленда.

— Скільки ви візьмете за те, щоб виїхати з Гаваїв і ніколи сюди не повертатись? — запитав він.

— Ніколи... не повертатись? — перепитав Джо Гарленд, заникуючись. — Це єдина земля, яку я знаю. По інших краях холодно, і вони мені невідомі. Тут у мене чимало приятелів. Жодна людина не скаже мені в іншому краї: "Алога, друзяко Джо! "

— Я сказав: ніколи сюди не повертатись, — мовив удруге Персіваль Форд. — "Аламеда" завтра відпливає до Сан-Франціско.

Джо Гарленд зовсім збився з пантелику.

— Але ж навіщо це? — здивувався він. — Адже ви тепер знаєте, що ми брати.

— Саме тому, — відповів Форд. — Всяк це знає, як ви самі сказали. Ви не пошкодуєте, що дали згоду.

Ніяковість та збентеження покинули Джо Гарленда. Зникла різниця в походженні й становищі.

— Ви хочете, щоб я виїхав? — запитав він.

— Я хочу, щоб ви виїхали і ніколи не поверталися, — відповів Персіваль Форд.

І враз — блискавично, на одну лише мить — побачив він свого брата, що височів над ним горою, а сам він почувся таким здрібнілим і малесеньким, що й оком не вгледиш. Та неприємно чоловікові бачити себе в правдивому освітленні і неспромога довго на себе отакого дивитися, — скорше вмер би. Отож на одну тільки блискавичну мить побачив Персіваль Форд себе та брата в справжньому співвідношенні. А вже наступної миті перемогло його нікчемне й ненажерливе "я".

— Я ж вам уже казав, що не пошкодуєте. Ви не прогадаєте. Я вам добре заплачу.

— Гаразд, — заявив Джо Гарленд. — Я поїду.

І вже повернувся й рушив геть.

— Джо! — гукнув Персіваль. — Завтра рано зайдете до мого повірника. П’ятсот одержите готівкою, а двісті вам висилатимуть щомісяця.

— Дуже добра з вас людина, — лагідно відказав Джо Гарленд. — Навіть надто добра. І все ж я, либонь, обійдусь і без ваших грошей. Завтра я виїду на "Аламеді".

Він пішов не попрощавшись.

Персіваль Форд ляснув у долоні.

— Служко, — наказав він японцеві, — лимонаду!

І, сидячи за склянкою лимонаду, Персіваль Форд довго й самовдоволено усміхався.